

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Актуальність дослідження. П'ять років тому, в лютому 2014 року, Російська Федерація розпочала збройну агресію проти українського народу. Порушуючи всі норми та принципи міжнародного права, міжнародні угоди, країна-агресор анексувала Автономну Республіку Крим та окупувала окремі райони Донецької та Луганської областей.

Для більшості громадян України напад агресора став справжнім потрясінням, несподіванкою. Проте протистояння двох братніх народів має глибоке історичне коріння. Росія завжди розширювала власні територіальні кордони внаслідок жорстоких війн з Україною. Вона постійно прагнула знищити український народ, наш менталітет, національну ідею, національну свідомість та ін. Становлення взаємовідносин українського та російського народів – це літопис воєн, битв, визвольних повстань українців і неодноразові впровадження політики русифікації та асиміляції українців, тобто уподібнення, перетворення на свій лад.

Мета дослідження: теоретико-методологічний аналіз поняття «національна свідомість» та її формування під впливом російської агресії.

Завдання дослідження: з'ясувати процес формування національної свідомості українського народу під впливом російської агресії.

Об'єкт дослідження: національна свідомість українського народу, менталітет українців та моменти формування національної свідомості під впливом російської агресії.

Предмет дослідження: особливості та специфіка формування національної свідомості у контексті російської агресії.

Впровадження агресії Російська Федерація проявляє агресію проти України. Вона відбувається як у вигляді інформаційної війни, політичним та економічним тиском, а також власне бойовими діями. Інформаційна агресія була й залишається однією з невід'ємних складових тривалої підготовки, розв'язання та ведення неоголошеної «гібридної війни» Російської Федерації проти України. «Гібридна» війна – особливий тип збройного конфлікту, в якому бойовим діям відведена другорядна роль. Мета «гібридної» війни полягає у нав'язуванні противнику ідеї, менталітету, свідомості, думки шляхом застосування різних видів сили [6, с. 9-10].

Системний характер такої війни виявився у поєднанні безпосереднього ведення бойових дій об'єднаними російсько-сепаратистськими силами з активною розвідувально-диверсійною діяльністю, застосуванням повного арсеналу засобів політичного та економічного тиску і тотальною інформаційною агресією [7, с. 2]. Таким чином, одним із основних наслідків «гібридної війни» є підірвання національної ідеї, в тому числі й національної свідомості українців, особливо на території ОРДЛО (окремих регіонів Донецької та Луганської областей). Саме тому у цей час необхідно приділяти велику увагу формуванню національної свідомості молоді.

Національна ідея – вислів, що означає важливу для суспільства ідею будь-якого змісту, щодо якої існує згода більшості громадян або яка здатна одержати підтримку більшості громадян [4, с. 413]. Її складовими слугують взаємопов'язані і взаємозумовлені елементи: національна ідентичність, національне покликання, національні ідеали, національні цінності і пріоритети, національні інтереси та національна свідомість. Відповідно національна ідея визначає теоретичні засади національної свідомості.

Національна свідомість – свідомість, яка відтворює сукупність економічних, соціальних, політичних, моральних, естетичних, релігійних тощо поглядів, уявлень, котрі характеризують рівень розвитку нації. До складових національної свідомості відносяться: сприйняття оточуючого світу та ставлення до нього; усвідомлення національно-етнічної належності; ставлення до історії та культури своєї національно-етнічної спільноти; ставлення до представників інших націй і національностей; патріотичні почуття та патріотична самосвідомість; усвідомлення національно-державної спільноти [3, с. 282].

Одним із важливих шляхів формування національної свідомості українців в контексті російської агресії є патріотичне виховання. Патріотизм у сучасному розумінні – це відчуття того, в моєму навчальному закладі, що в моїй країні, моєму місті мене стосується, що залежить від мене [5].

Національно-патріотичне виховання у молоді, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції у сучасності визнані масштабними загальнодержавними проблемами. Особливої уваги проблема патріотизму молодих людей в Україні набуває в умовах складного суспільного та політичного життя, як результат окупації Російською Федерацією Криму та збройних агресій російських терористів на сході України [2, с. 27].

Патріотичне виховання – це планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму, тобто доброго ставлення до Батьківщини. Такий тип виховання включає розвиток любові до своєї країни, національної самосвідомості й гідності; відповідальності за природу; прагнення праці на благо рідної країни, її народу; дбайливе ставлення до української мови, культури, традицій; потребу зробити свій внесок у долю рідної країни; інтерес до міжнародного спілкування. Найважливішу ціннісну основу будь-якого демократичного суспільства складає патріотизм. Він виступає суттєвим внутрішнім мотивом для саморозвитку і розкриття всіх потенціальних соціальних можливостей в духовній, економічній і соціальних сферах життя суспільства [5].

Також великий потенціал на виховання та формування національної свідомості українського народу має вивчення таких дисциплін як історія України, культурологія. Стрижневим моментом системи формування патріотичних якостей повинні стати історичні традиції перемог українського воїнства, самопожертва в ім'я захисту Батьківщини. Знання і дотримання традицій народу не можливе без хорошого знання історії Вітчизни, а саме: доби Київської Русі, доби Козаччини, Другої світової війни.

Провідна роль у формуванні національної свідомості українського народу також належить українській мові як духовному стержню нації. Рідномова – один із найважливіших засобів формування національної свідомості за допомогою патріотичного виховання. Вона завжди залишатиметься важливою сферою впливу на національну свідомість молоді. Актуальними сьогодні є думки І. Огієнка та В. Сухомлинського про те, що до рідномова – одна із найважливіших ознак нації, а з нею витворена культура, яка стає душею нації, її духом [5].

Окремої уваги у формуванні національної свідомості в контексті російської агресії заслуговує сучасна волонтерська діяльність молоді. У закладах освіти все частіше молоді та викладачі долучаються до акції збору медикаментів, теплих речей, продуктів харчування для воїнів ООС (Операції Об'єднаних Сил).

Висновки. Формування національної свідомості українців в контексті російської агресії й надалі залишається в центрі уваги як безпосередніх учасників неоголошеної російсько-української війни, так і вчених, аналітиків, публіцистів, журналістів та всіх свідомих і небайдужих українських громадян, а також наших друзів за межами держави України.

Тому, у цей складний для країни час необхідно, насамперед, сприяти формуванню національної свідомості у молоді. Сучасний етап розвитку України особливо потребує здійснення заходів, спрямованих на національно-патріотичне виховання молоді. Адже вони – майбутнє нашої країни.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь до щорічного послання Президента України до Верховної ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році». 2018. 1289 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-06.pdf>.
2. Бех І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Гірська школа Українських Карпат. 2015. № 12-13. С. 26-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuc_2015_12-13_25.
3. Євтух В. Б. *Етнічність: енциклопедичний довідник*. Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, Центр етноглобалістики. м. Київ: Фенікс, 2012. 396 с.
4. Лісовий В. Національ наїдея. Шинкарук В. І. *Філософський енциклопедичний словник: енциклопедія*. НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002. VI. 742 с.
5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді; Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
6. Октисюк А. Дієвий засіб протистояння «гібридним» загрозам – побудова ефективних державних інституцій. Матеріали конференції «Гібридна війна Росії – виклик і загроза для Європи». Київ. 2019. С. 9–10. URL: https://razumkov.org.ua/images/Material_Conference/2016_12_14/GIBRID-WAR-FINAL-1-1.pdf
7. Опалько Ю. В. Участь громадських об'єднань у протидії інформаційній агресії РФ. Серія «Громадянське суспільство». № 14. 2016. 25 с. URL: <https://www.slideshare.net/DonbassFullAccess/ss-91888130>